

ביאורים

בתקופה שבה נמצא האדם בעלייה רוחנית, כל חולשה וכישלון נראים בעיניו כמורים הרבה יותר. נפילתו ברשת החטא גורמת לו להיזכר בעבר שממנו טרח להתרחק, ולליבו מתגנב הספק שמא תכונותיו ומעשיו השליליים הם חלק בלתי נפרד מאישיותו. כביכול נחשף פרצופו האמיתי, ונדמה לו שמעשיו מעידים על אישיותו שהיא מקולקלת וללא תקנה. כדי להוציא את המחשבה הטועה הזו מן הלב מסביר לנו הרב קוק שדווקא בתקופת העלייה הרוחנית יכול להתגבר באדם היצר הרע. כיוון שהטוב שבו בולט יותר הוא ירגיש בכל נקודה שלילית שדבקה בנפשו, ובנוסף לכך כיוון שכוחותיו הטובים מתחזקים, יחד איתם נעורים גם הכוחות השליליים. לכן אם אדם החל בתהליך התשובה וחש שמתעוררים בו דחפים שליליים אף יותר מבעבר, אל ייחלש מכך אלא יתגבר וישתדל יותר בדרכו הטובה. עליו להזכיר לעצמו תדיר שהוא נמצא במגמת עלייה, הכישלונות אמנם רעים אך שינוי אינו נעשה ברגע, והדבר נכון גם בתהליך התשובה. חטא שאדם עושה בזמן שהוא מתעורר לתשובה אינו הופך לכשר חלילה וגם אותו יש להכליל בתוך תהליך התשובה, אך חשוב לזכור שהוא אינו מעיד על אישיות האדם כולה.

כמו כן אחד הדברים שיכולים לרפות את ידי האדם מהתשובה הוא הפרפקציוניזם. לאחר שהאדם גילה פגימה בנפשו הוא חפץ בכל מאווד לתקנה, אך אם לא יהיה התיקון טוטאלי ומידי - רוחו תישבר וכל התהליך ייחשב ככישלון מבחינתו. כיוון שהוא מצפה מעצמו לשלמות רוחנית ולטהרה נפשית, כל כישלון קטן יראה בעיניו ככישלון מוחלט. כדי שלא להגיע לייאוש, על האדם לזכור שהמרחק החוצץ בינו לבין הקדושה שהוא מייחל לה כל כך הוא פיסית בלבד. כלומר העובדה שהוא רוצה להיות נקי וטהור יותר מלמדת על הקשר העמוק והמהותי שלו לכך, אלא שבפועל הוא עדיין לא הגיע למדרגה זו. כדי להתעלות אל המדרגה העליונה שהוא חפץ בה, עליו להתמיד בתהליך התשובה ולזכור שהתוצאות אינן ניכרות מיד אלא רק בטווח הארוך.

גם בניית הקומה הגשמית חשובה לתהליך התשובה. אדם מחוסר אופי שלא יהיו בו רצונות ושאפיות ושללא יידע לדרוש מעצמו בכל תחום בחיים, גם לא יצליח להתעלות ולהתמודד עם קשיים רוחניים.

הרחבות

• מדוע יצר הרע מתגבר דווקא כשמנסים להתעלות?

שָׁעַם מִה שֶׁנִּתְעוֹרֵר... מִתְגַּבֵּר בּוֹ הַיָּצֵר הָרָע יוֹתֵר. הרב קוק מדבר כאן על תופעה שעלולה לקרות: שאדם מנסה להתעלות בעבודת ה', ודווקא אז ייצרו מתגבר עליו יותר. אחת הסיבות לכך היא, שהאדם ברצונו להתעלות, מרחיב את הרצון שלו, עד שפעמים הוא מתרחב למחוזות שאינם רצויים, וכמו שתיאר הרב קוק: "...על ידי התעלות נפשית עליונה, נתרבה הרצון, ומתוך כך נמשך לפעמים לדברי הנאה רשותיים יותר מהמדה הראויה", על מצב זה אומר הרב שאין לאדם לדאוג ולחשוש: "אף על פי שצריך למהר לשוב בתשובה... בכל זה יהיה לבו סמוך בטוח בד', כי לא יתן לעולם מוט לצדיק" [שמונה קבצים ג קלח].

• חיזוק הגוף וחזקת החיזוק הנשמה והרצון

בִּיחַשׁ הַגּוֹף וְחִזְקוֹ כְּחוֹתָיו. הרב קוק, כותב במקום אחר, בעניין התקדמות העולם, שככל שהעולם מתקדם, כך הוא מתעלה ומתורם. ההתקדמות הזו מביאה עימה צורך לכך שהרצון יתחזק בעולם, ויחד עימו מגיע: "התור של חיזוק הגוף למטרות נעלות". מכיוון שכך, חיזוקו של הגוף חשוב מאוד, עד שהוא שקול כנגד מעלות רוחניות שהושגו בעבר דווקא על ידי תעניות וסיגופים. הרב קוק מוסיף עוד, שתופעה זו מתקיימת לא רק אצל אנשים פרטיים, אלא גם בעם כולו. נוצר צורך לגילוי הכוחות הגשמיים של האומה, דבר שקורה במיוחד בדור 'עיקבתא דמשיחא' שקודם הגאולה השלימה, אולם אותו צורך אינו צורך גשמי בלבד, אלא המגמה הפנימית שלו היא להעלות את אורה של הנשמה. [אורות הקודש חלק ג, מוסר הקודש נד].

שאלות לדיון

- במקרה שהעשייה הטובה מעוררת גם את יצר הרע, מה יהיה אם נגלה שהנזק רב על התועלת?
- מה הקשר בין הפסוק "ימין ד' רוממה..." לבין רעיון הפסקה?

יט. אָפְלוּ אִם רוּחָהּ אָדָם, שָׁעַם מִה שֶׁנִּתְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ לְהִחְזִיק בְּדָרָה יִשְׂרָה וּלְהִתְגַּבֵּר יוֹתֵר בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְגַּבֵּר, מִתְגַּבֵּר בּוֹ הַיָּצֵר הָרָע יוֹתֵר* וּמִפִּילּוֹ לְתַאֲוֹת וְשִׁפְלוּת, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִתְחַרֵּט כָּלֵל עַל הַתְּגַבְּרוֹתָיו וְיוֹסִיף גְּבוּרָה עַל גְּבוּרָתוֹ, וְעַל הַמְּכַשּׁוֹלִים שֶׁאַרְעוּ לוֹ בְּדָרָה עֲלוּיָו יָשׁוּב בְּתִשּׁוּבָה, וַיֵּדַע שֶׁכָּל זֶה כָּלֵל טָעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה* דִּפְטוּר מִחֻשָּׁא, וְלֹא יֵירָא כָּלֵל, כִּי אִם יִרְאָה, קִדְּשָׁה וּתְשׁוּבָה יִקַּח מִכָּל דָּבָר.

כ. בְּרַפְיּוֹן הַרְצוֹן, הַגּוֹרֵם כְּמִה מְכַשּׁוֹלִים, אֲשֶׁם הִרְבָּה חֲסָרוֹן הַכֹּחַ הַגּוֹפְנִי*, אֵף שֶׁגַּם הוּא* אַחֲזֵז בְּכִמְיָה גּוֹרְמִים מוֹסְרִיִּים, מִכָּל מְקוֹם בְּתַקְנוֹן הַתְּשׁוּבָה צְרִיכִים לְדַקְדָּק עַל כָּל הַגּוֹרְמִים לְרַפְיּוֹן הַרְצוֹן, וְלִהְיוֹת בְּתַקְנוֹן כָּלֵל, בֵּין בִּיחַשׁ הַמוֹסֵר וְהַטָּהֵר הָרוּחָנִי, בֵּין בִּיחַשׁ הַגּוֹף וְחִזְקוֹ כְּחוֹתָיו*, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאִמֶּץ הַנִּפְשִׁי מִצְוִי בְּיָתֵר תַּקְנוֹן וְשִׁכְלוֹל בְּסִיסָי.

כא. כְּשֶׁמִּצְרִים דְּבָרִים נִשְׁגָּבִים, שֶׁאֵנוּ רְחוּקִים מִקִּנְיָנָם וּמִכִּישְׁתָּם בְּפִעֵל, צְרִיכִים אֲנוּ לְדַעַת, שֶׁהֲרֹחוּק הֵזֶה אֵינּוּ כִּי אִם רְחוּק גּוֹפְנִי וְלֹא נִפְשִׁי*. עַל כֵּן לְתִשּׁוּבָה אֲנוּ צְרִיכִים, כְּדֵי שֶׁנִּהְיֶה קְרוֹבִים לְאוֹר הָאֱדִיאָלִי הַמִּתְנַוֵּץ בְּרַעֲיוֹנָנוּ, אֲבָל לֹא לְבֹא לִידֵי עֲצִיבוּת וּבִטּוֹל הַמְּשִׁטָּשׁ אֶת אִמֶּץ הַחַיִּים כִּי אִם בִּטּוֹל פְּנִימִי עֲדִין, הַמְּשִׁפִּיל אֶת הַצֵּד הַמְּכַעֵר שֶׁבָּנוּ וּמְרֻמָּם אֶת כָּל מַהוּת הַטּוֹב וְהַעֲדִין, "יְמִין ד' רִמְמָה, יְמִין ד' עֲשָׂה חֵיל".

שָׁעַם מִה שֶׁנִּתְעוֹרֵר וכו' - לפעמים דווקא העלייה בקדושה גורמת להתגברות היצר (להבנת סיבת הדבר ראה בפרקנו סעיפים ב, יח, לא). **טָעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה -** מתוך טרדתו וזריזותו במצווה טעה ונכשל באיסור [שבת קל"ז ע"א]. **אֲשֶׁם הִרְבָּה וכו' -** החולשה הגופנית משפיעה על חולשת הרצון. **שָׁגַם הוּא -** רפיון הרצון. **גּוֹפְנִי וְלֹא נִפְשִׁי -** כמותי חיצוני ולא איכותי-פנימי [הערת הרב צבי יהודה קוק].

